

การใช้พุทธปรัชญาในการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณ
ของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด
โรงพยาบาลเชิงคำ จังหวัดพะเยา

The use of Buddhist Philosophy Enhancing Spiritual Well-Being of Cancer
Patients Affected by Disease and Chemotherapy
in Chiang Kham Hospital, Phayao Province

1. มะลิ ธีรบัณฑิตกุล*, 2. พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์, 3. พระวิสิทธิ์ จตฺตวิสิทฺโธ
1. Mali Thirabanditkul*, 2. Phisit Kotsupho, 3. Phra Wisit Thitavisiddho

สังกัด: 1., 2., 3. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Affiliation: 1., 2., 3. Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*Corresponding Author E-mail: justmin_2510@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและระดับความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรคและการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด 2) ศึกษาหลักพุทธปรัชญาที่ใช้ในการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณ และ 3) นำเสนอรูปแบบและผลของการใช้หลักพุทธปรัชญาเพื่อเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่โรงพยาบาลเชิงคำ จังหวัดพะเยา งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณคือผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับยาเคมีบำบัด จำนวน 18 คน คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงโดยใช้โปรแกรม G*Power เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบบันทึกการติดตาม และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและเชิงอนุมาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดกลุ่มตามประเด็นสำคัญ

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับความผาสุกด้านจิตวิญญาณ ก่อนใช้พุทธปรัชญาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.79$, S.D. = 0.31) และเพิ่มขึ้นเป็นระดับสูงหลังใช้พุทธปรัชญา ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.13)

2) ผู้ป่วยที่ปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญามีระดับความผาสุกด้านจิตวิญญาณสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3) รูปแบบพุทธปรัชญาประกอบด้วย หลักไตรลักษณ์ หลักอริยสัจ 4 และหลักกาวนา 4 ซึ่งช่วยส่งเสริมให้ผู้ป่วยสามารถยอมรับความจริงของชีวิต ลดความทุกข์ และพัฒนาจิตใจให้มีสติและความสงบ ผลการใช้หลักพุทธปรัชญาพบว่า สามารถเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: 1. พุทธปรัชญา; 2. ความผาสุกด้านจิตวิญญาณ; 3. ผู้ป่วยมะเร็ง; 4. การรักษาด้วยยาเคมีบำบัด

ABSTRACT

This research article aimed to: 1) examine the conditions and levels of spiritual well-being in cancer patients affected by the disease and chemotherapy, 2) explore Buddhist philosophical principles used to enhance spiritual well-being, and 3) propose a model and evaluate the effects of applying Buddhist philosophy to enhance the spiritual well-being of cancer patients at Chiang Kham Hospital, Phayao Province. This mixed-method research integrates both quantitative and qualitative approaches. The quantitative study involved 18 cancer patients undergoing chemotherapy, selected through purposive sampling using G*Power software. Research instruments included questionnaires, follow-up records, and interviews. Data were analyzed using descriptive and inferential statistics. The qualitative study utilized in-depth interviews with nine key informants, and thematic analysis was applied.

The research found that:

1) the spiritual well-being of cancer patients before applying Buddhist philosophy was at a moderate level ($\bar{x} = 2.79$, S.D. = 0.31), which increased to a high level after applying Buddhist principles ($\bar{x} = 4.31$, S.D. = 0.13).

2) Patients who followed Buddhist philosophy showed a statistically significant improvement in spiritual well-being at the .01 level.

3) the Buddhist philosophical model consisted of three components: the Three Characteristics (Tilakkhaṇa), the Four Noble Truths (Ariyasacca 4), and the Four Bhāvanā (Bhāvanā 4). These principles helped patients accept the impermanence of life, reduce suffering, and develop mindfulness and inner peace. The application of Buddhist philosophy effectively enhanced spiritual well-being in cancer patients.

Keywords: 1. Buddhist philosophy; 2. spiritual well-being; 3. cancer patients; 4. chemotherapy

บทนำ

โรคมะเร็งเป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญของประเทศไทย จากข้อมูลของสถาบันมะเร็งแห่งชาติ พบว่าจำนวนผู้ป่วยมะเร็งเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2561 มีผู้ป่วย 80,665 ราย เพิ่มขึ้นจากปี 2557 กว่า 10,000 ราย (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2562) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงของปัญหานี้ นอกจากผลกระทบทางร่างกายแล้ว โรคมะเร็งยังส่งผลกระทบต่อสภาวะจิตใจของผู้ป่วย ทำให้เกิดความเครียด วิตกกังวล และภาวะซึมเศร้า โดยทุกคนรู้จักโรคมะเร็งในฐานะที่เป็นโรคร้ายแรงมากที่สุดโรคหนึ่ง เนื่องจากมีการตรวจวินิจฉัยโรค และการรักษายุ่งยาก ซับซ้อน มีผลข้างเคียงจากการรักษามาก ทั้งค่าใช้จ่ายในการรักษาที่ค่อนข้างสูง โอกาสการรักษาให้หายขาดเป็นไปได้น้อย ขึ้นอยู่กับชนิดมะเร็ง และระยะของโรค ทั้งอาจมีอุปสรรค การกลับเป็นซ้ำ รวมถึงมีอัตราการรอดชีวิตต่ำกว่าโรคอื่น ในผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคมะเร็งนั้น จะได้รับการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด ฉายรังสี ผ่าตัด หรืออื่นๆ ซึ่งการรักษาด้วยยาเคมีบำบัดช่วยควบคุมการแพร่กระจายหรือทำลายเซลล์มะเร็ง โดยการออกฤทธิ์ในระบบของร่างกายตั้งแต่ทำลายเซลล์มะเร็งต้นกำเนิดของโรค ยับยั้งการเจริญเติบโต และแบ่งตัวของเซลล์มะเร็ง (Newton et al., 2017) โดยยาเคมีบำบัดบางชนิดส่งผลข้างเคียง คือ ทำให้ตัวบวม หัวใจเต้นเร็ว ความดันโลหิตสูง ลมเลือดอุดตัน เส้นเลือดดำใน

ดับอุดตัน คลื่นไล่อาเจียน ผม่วรง กตไขกระดูก พืชต่อตับ และเบื้ออาหาร เป็นต้น (โรส ภัคดีโต, 2562) ดังนั้น ผู้ป่วยมะเร็งจึงมีโอกาสเกิดการกระทบกระเทือนทางด้านร่างกาย อารมณ์ และความรู้สึก

ผู้ป่วยมะเร็งมักมีปัญหาทางจิตใจมากกว่าผู้ป่วยโรคอื่นๆ เช่น กลัว โกรธ วิดกกังวล ซึมเศร้า หรือรู้สึก ผิด โดยส่วนใหญ่สามารถปรับตัวได้เมื่อเวลาผ่านไป แต่บางรายอาจรุนแรงจนเกิดเป็นโรคทางจิตเวช เช่น โรค วิดกกังวลหรือโรคซึมเศร้า และอาจมีแนวโน้มคิดฆ่าตัวตายได้ ความรุนแรงขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยและสามารถ เกิดขึ้นได้ทุกช่วงชีวิต (อนงนาฏ เรืองคำ และ พัทธภรณ์ ทองวัชร, 2554) ดังนั้น นอกจากการรักษาทางด้าน ร่างกายแล้ว ปัญหาทางด้านจิตใจในผู้ป่วยมะเร็งจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องได้รับการดูแลให้เกิดความผาสุกทางจิต วิทยญาณ ให้เกิดเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยว สร้างความหวัง มีกำลังใจในการเผชิญต่อโรค และการมีชีวิตอยู่ต่อไป

ความผาสุก คือความพึงพอใจในชีวิต และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เป็นคำที่มีความหมายทางด้าน บวก เป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาในการดำรงชีวิตของทุกคน ผู้ที่มีความผาสุกจะเป็นผู้ที่มีความสุข มีความยินดี และมีความพึงพอใจกับชีวิต (Graney, 1975) พาย (Dupuy) ได้กล่าวว่า ความผาสุกเกิดจากประสบการณ์หรือ การประมวลผลในสิ่งที่เกิดขึ้นกับชีวิตโดยรวมของบุคคลแล้วแสดงออกมาเป็น 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความ วิดกกังวล ด้านความซึมเศร้า ด้านความสุขในชีวิต ด้านการควบคุมตนเอง ด้านความมีชีวิตชีวา และด้าน สุขภาพทั่วไป ซึ่งมีมติทั้ง 6 ด้านประกอบด้วย ความรู้สึกด้านบวกและด้านลบ ถ้าบุคคลมีความรู้สึกด้านบวกมาก ก็แสดงออกถึงความผาสุกอยู่ในระดับสูง แต่ในทางกลับกันหากบุคคลมีความรู้สึกเป็นไปในทางด้านลบมาก ก็แสดงออกถึงความผาสุกอยู่ในระดับต่ำ (Dupuy, 1996) จากการศึกษาของ ศรีรัตนกีนาวงศ์ และ ปุณณณิน เชื้อมเพ็ชร (2559) พบว่า ผู้ป่วยเรื้อรังระยะสุดท้ายสามารถบรรลุความผาสุกทางจิตวิทยญาณได้ด้วยการ ปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา เช่น เชื่อกฎแห่งกรรม สวดมนต์ ทำสมาธิ ทำบุญ ศึกษาธรรมะ รวมถึงการทำ กิจกรรมผ่อนคลาย เช่น พูดคุยกับครอบครัว ทำงานอดิเรก หรือดูแลลูกหลาน ช่วยให้ผู้ป่วยมีจิตใจมั่นคง เข้าใจ วงจรชีวิต ทำให้เผชิญความเจ็บป่วยและความตายอย่างสงบ สมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

แนวโน้มของผู้ป่วยโรคมะเร็งในจังหวัดพะเยา ตั้งแต่ พ.ศ. 2561-2565 เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2566 พบผู้ป่วยมะเร็งรายใหม่จังหวัดพะเยา มีจำนวน 1,232 ราย คิดเป็น 266.96 ต่อแสนประชากร โรคมะเร็งที่มีจำนวนพบมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ มะเร็งเต้านม มะเร็งลำไส้ มะเร็งปากมดลูก มะเร็งตับ และมะเร็งท่อน้ำดี (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยา, 2565) ส่วนโรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา ในปี 2566 พบผู้ป่วยมะเร็งทั้งหมดรวม 204 ราย ในจำนวนผู้ป่วยนี้รับการรักษาโดยให้ยาเคมีบำบัด จำนวน 114 ราย แม้ว่าโรงพยาบาลเชียงคำจะมีแนวทางการรักษา การคัดกรองและป้องกัน แต่ยังพบการเกิดมะเร็งอย่าง ต่อเนื่อง จากสถิติของจำนวนผู้ป่วยมะเร็งในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา สะท้อนได้ว่า ยังมีผู้ป่วยมะเร็งที่ยัง ต้องรักษาตามกระบวนการรักษาโรคทางกาย และทางจิตใจ เพื่อช่วยให้ผู้ป่วยมะเร็งสามารถเผชิญกับความ เจ็บป่วย ความตายอย่างสงบ และมีสติ ซึ่งหลักพุทธปรัชญาสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้าง ความผาสุกด้านจิตวิทยญาณของผู้ป่วย โดยเฉพาะหลักไตรลักษณ์ ซึ่งช่วยให้ผู้ป่วยเข้าใจธรรมชาติของความไม่ เที่ยง หลักอริยสัจ 4 ที่ช่วยให้เข้าใจทุกข์และวิธีดับทุกข์ และหลักภาวา 4 ที่ช่วยให้ผู้ป่วยพัฒนาทั้งร่างกาย ศีลธรรม จิตใจ และปัญญา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้พุทธปรัชญาในการเสริมสร้างความผาสุกด้าน จิตวิทยญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพและระดับความผาสุกด้านจิตวิทยญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา เพื่อศึกษาหลัก พุทธปรัชญาที่ใช้ในการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิทยญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และ การรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา และเพื่อนำเสนอรูปแบบ และผลของการใช้

หลักพุทธปรัชญาในการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคํา จังหวัดพะเยา งานวิจัยนี้จะช่วยแก้ไข้ปัญหาของผู้ป่วยโรคมะเร็งที่ต้องเผชิญกับความทุกข์ทรมานทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ให้ผู้ป่วยมะเร็งสามารถเผชิญกับความเจ็บป่วยอย่างมีสติ เกิดความผาสุกด้านจิตวิญญาณ และสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพและระดับความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคํา จังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาที่ใช้ในการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคํา จังหวัดพะเยา
3. เพื่อนําเสนอรูปแบบ และผลของการใช้หลักพุทธปรัชญาในการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคํา จังหวัดพะเยา

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้ระเบียบการวิจัย เชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi experimental) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ ผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคํา จังหวัดพะเยา จำนวน 77 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคํา จังหวัดพะเยา จำนวน 18 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยเปิดตารางอํานาจทดสอบ จากนั้นคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ชุดความรู้ภาวนาสุข แบบสอบถาม และแบบบันทึกติดตามผลผู้เข้าร่วมการทดลอง

การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปจากนั้นทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง และระดับความผาสุกด้านจิตวิญญาณในผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคํา จังหวัดพะเยา และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความผาสุกด้านจิตวิญญาณในผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคํา จังหวัดพะเยา ก่อนและหลังการใช้พุทธปรัชญาโดยใช้ dependent t-test

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจงในกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัดทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายด้านการดูแลสุขภาพ เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 9 รูปหรือคน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure In- Interview) ชนิดปลายเปิด (Open-Ended Questions)

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analytic) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่รวบรวมได้

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้พุทธปรัชญาในการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา” ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) สภาพและระดับความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล เพศ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 78.00 และเป็นเพศชาย จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 22.00 ส่วนใหญ่มีอายุ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 55.56 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 88.89 การประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 และไม่ได้ประกอบอาชีพจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 ส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่า 5,000 บาท จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 94.44 การออกกำลังกาย พบว่า ออกกำลังกาย จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 โดยส่วนใหญ่ออกกำลังกายโดยการเดิน จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 72.22 และออกกำลังกายโดยวิธีอื่น (ยกแขนขา) จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 27.78

แนวทางพุทธปรัชญาต่อความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรคและการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา ก่อน ได้รับการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.79$, S.D.=0.31) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.35$, S.D.=0.31) รองลงมาคือ การมีความงอกงามในตนเอง ($\bar{X}=2.85$, S.D.=0.38) และการยอมรับในตนเอง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}=2.54$, S.D.=0.46)

แนวทางพุทธปรัชญาต่อความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรคและการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา หลัง ได้รับการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.31$, S.D.=0.13) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.74$, S.D.=0.18) รองลงมาคือ การมีเป้าหมายในชีวิต ($\bar{X}=4.41$, S.D.=0.14) และการมีความงอกงามในตนเอง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}=4.15$, S.D.=0.23)

2) หลักพุทธปรัชญาที่ใช้ในการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา

สมมติฐานที่ 1 ผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา ที่ได้ปฏิบัติตามแนวทางพุทธปรัชญาในการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา มีค่าเฉลี่ยคะแนนความผาสุกด้านจิตวิญญาณ สูงกว่าก่อนปฏิบัติ

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา ก่อนและหลังการใช้หลักพุทธปรัชญา พบว่า แนวทางพุทธปรัชญาในการสร้างเสริมความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรคและการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา ระหว่างก่อน และหลังการใช้หลักพุทธปรัชญา พบว่า การใช้หลักพุทธปรัชญาในการสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับ

ผลกระทบจากโรคและการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา หลังการใช้หลักพุทธปรัชญา สูงกว่าก่อนการใช้หลักพุทธปรัชญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3) รูปแบบ และผลของการใช้หลักพุทธปรัชญาเพื่อเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณ ของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา

3.1) รูปแบบการใช้หลักพุทธปรัชญาเพื่อเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยใช้หลักการ 3 ประการ ได้แก่ 1) หลักไตรลักษณ์ (อนิจจตา ทุกขตา อนัตตา) โดยเน้นกิจกรรมการยอมรับความไม่เที่ยง ความทุกข์ และความไม่ใช่วัตถุตนของสรรพสิ่ง โดยการสังเกตสิ่งรอบตัว พิจารณาเหตุการณ์ที่เคยทำให้ทุกข์ และการพิจารณาสิ่งที่ยึดมั่น เพื่อสร้างมุมมองใหม่ต่อโรคและการรักษา ส่งเสริมการปรับตัวและความผาสุกทางจิตวิญญาณ 2) หลักอริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) เน้นกิจกรรมการเข้าใจความจริงของชีวิต และแนวทางการหลุดพ้นจากทุกข์ โดยการพิจารณาความทุกข์ ค้นหาต้นเหตุ ฝึกการปล่อยวาง และวางแผนปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อบรรเทาความทุกข์ และเพิ่มความผาสุกทางจิตวิญญาณ 3) หลักกาวนา 4 (กายกาวนา ศีลกาวนา จิตกาวนา ปัญญากาวนา) เน้นกิจกรรมการพัฒนาด้านร่างกาย ศีลธรรม จิตใจ และปัญญา โดยการดูแลสุขภาพกาย รักษาศีล ฝึกจิตใจให้สงบ และฝึกสมาธิ เพื่อเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณอย่างยั่งยืน กิจกรรมทั้งหมดเน้นการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการให้กำลังใจ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และความมุ่งมั่นในการปฏิบัติ นำไปสู่การปรับตัว การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขแม้เผชิญกับความท้าทายจากโรคมะเร็ง

3.2) ผลของการใช้หลักพุทธปรัชญาเพื่อเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา พบว่า การปฏิบัติกิจกรรมตามรูปแบบการพัฒนาด้านกายกาวนา ศีลกาวนา จิตกาวนา และปัญญากาวนา ช่วยบรรเทาอาการข้างเคียงจากยาเคมีบำบัด และส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้หลักพุทธปรัชญาในการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา มีประโยชน์อย่างมากต่อผู้ป่วยที่ได้รับเคมีบำบัด ช่วยบรรเทาอาการข้างเคียง เสริมสร้างสุขภาพกายและใจ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพและระดับความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา พบว่า แนวทางพุทธปรัชญาในการสร้างเสริมความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรคและการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา ก่อนได้รับการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณ ภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และหลังได้รับการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ด้านการมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และจากผลการเปรียบเทียบพบว่า การใช้หลักพุทธปรัชญาในการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา หลังการใช้หลักพุทธปรัชญา สูงกว่า ก่อนการใช้หลักพุทธปรัชญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า สัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการให้ความร่วมมือแก่ทีมบุคลากรทางการแพทย์ในกระบวนการดูแลรักษา และสัมพันธภาพที่ดีกับครอบครัว ผู้ใกล้ชิดในการพูดคุย แก้ปัญหาความเจ็บป่วยร่วมกันมีส่วนช่วยให้ผู้ป่วยมะเร็งมีความผาสุกทางจิตวิญญาณมากขึ้น มีกำลังใจในการต่อสู้กับโรคมะเร็ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพชรภรณ์ ประสารฉ่ำ (2564) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์ในโรงพยาบาลขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า

รูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งฯ เป็นการจัดกิจกรรมให้ผู้ป่วยในแต่ละวัน โดยให้การพยาบาลผู้ป่วยที่รับยาเคมีบำบัด ให้คำแนะนำเกี่ยวกับโรค การรักษา ภาวะแทรกซ้อน การปฏิบัติตัว ตามหลักขราวาธรรมด้วยการให้เข้าร่วมกระบวนการกลุ่ม และให้ฟังหลักขราวาธรรมก่อนนอน ผลลัพธ์การพัฒนา พบว่า ผู้ป่วยดูแลตนเองได้เป็นประจำเสมอ มีความรู้ในการดูแลตนเองระดับมาก และมีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่ง ต่อการดูแลตนเอง ความซื่อสัตย์ มุ่งมั่น อดทนการรักษา

หลักพุทธปรัชญาที่ใช้ในการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา พบว่า ผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา ที่ได้ปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาในการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา มีค่าเฉลี่ยคะแนนความผาสุกด้านจิตวิญญาณ สูงกว่าก่อนปฏิบัติ แสดงได้ว่าแนวทางพุทธปรัชญาฯ มีประสิทธิผลในการสร้างความเปลี่ยนแปลงต่อความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งให้ดีขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ปรรณนา กันทอน และ เกษร สำเภาทอง (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลของโปรแกรมส่งเสริมพฤติกรรมในการดูแลผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับยาเคมีบำบัดของผู้ดูแล ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมหลังได้รับโปรแกรมที่ 2 สัปดาห์และ 4 สัปดาห์ มากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) เมื่อวิเคราะห์คะแนนพฤติกรรมโดยรวมพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ 15.37 คะแนน ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (95% CI 13.53-17.20, $p < 0.001$)

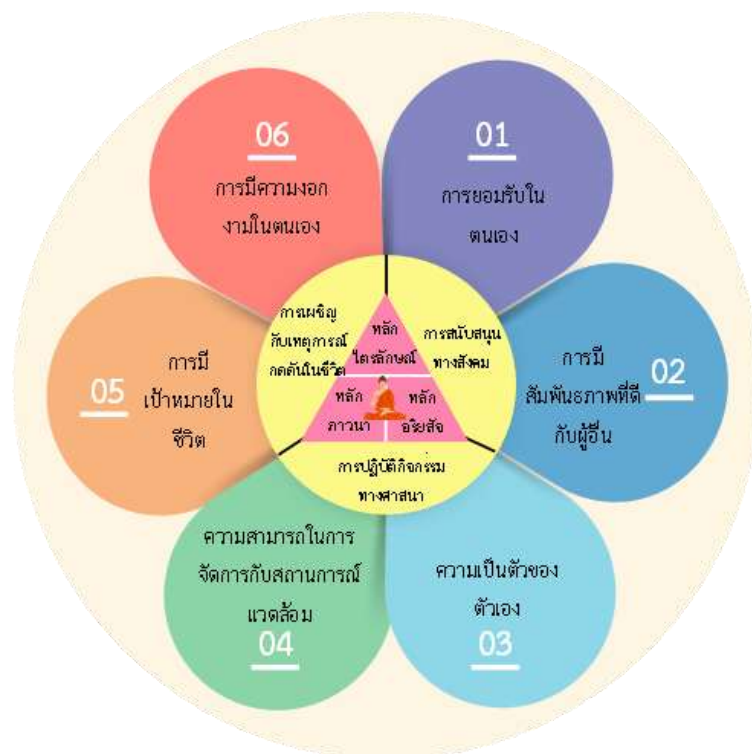
รูปแบบ และผลของการใช้หลักพุทธปรัชญาในการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณ ของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา พบว่ารูปแบบของปัจจัยที่ส่งผลต่อการค้นหาความหมายทางจิตวิญญาณที่ช่วยให้ผู้ดูแลผู้ป่วยมะเร็งค้นพบความหมายทางจิตวิญญาณ มีวิธีการรับมือกับความกดดัน ได้รับการสนับสนุนทางสังคม และจิตวิญญาณจากครอบครัว และบุคลากรทางสาธารณสุขที่เหมาะสม ทั้งการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ที่ช่วยเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณ มุ่งเน้นการดูแลผู้ป่วยมะเร็งอย่างครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม รวมทั้งจิตวิญญาณ เพื่อให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขแม้เผชิญกับความท้าทายจากโรค รูปแบบการใช้หลักพุทธปรัชญาในการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณ ที่ประกอบด้วยหลักไตรลักษณ์ หลักอริยสัจ 4 และหลักภาวา 4 โดยรูปแบบดังกล่าวนี้ เน้นการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการให้กำลังใจ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจสร้างความมุ่งมั่นในการปฏิบัติ นำไปสู่การปรับตัว ทั้งการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขแม้เผชิญกับความท้าทายจากโรคมะเร็งแสดงให้เห็นว่าหลักพุทธปรัชญาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ สุณี เวชประสิทธิ์ และ พระสุทธิสาร เหมธิ (2564) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า การบูรณาหลักพุทธจริยศาสตร์โดยการนำหลักไตรลักษณ์นำมาบูรณาการในการดูแลในมิติทางใจ และองค์ความรู้ใหม่เรื่องการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์ ในการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองที่เกิดจากการบูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์มาใช้ในการแก้ปัญหาในการดูแลผู้ป่วยได้อย่างเป็นองค์รวม และช่วยส่งเสริมให้ผู้ป่วยสามารถเข้าสู่มิติของ “ตายอย่างสมศักดิ์ศรีของการเป็นมนุษย์” เมื่อถึงวาระสุดท้ายของชีวิตได้อย่างสงบสุข

ผลของการใช้หลักพุทธปรัชญาในการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยการปฏิบัติตามรูปแบบการพัฒนาด้านกายภาวา ศีลภาวา จิตตภาวา และปัญญาภาวา แสดงให้เห็นถึงวิธีการที่ช่วยบรรเทาอาการข้างเคียง

จากเคมีบำบัดและเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ พระปลัดธัญวัฒน์ โอโสโก (รักษ์เพ็ชร) (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักภาวา 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของชุมชนบ้านบ่อเกตุ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า มีวิธีการ คือ ฝึกฝนพัฒนาตนด้านพฤติกรรม การบริโภค และอุปโภค ใช้ชีวิตแบบพออยู่พอกิน การประยุกต์ใช้หลักศีลภาวาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีวิธีการคือ การพัฒนาความพฤติกรรมของตน และฝึกฝนอบรมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัย การประยุกต์ใช้หลักจิตภาวาในการ พัฒนาคุณภาพชีวิต มีวิธีการคือ ยกระดับจิตตนให้สูงขึ้น ยึดมั่นในความไม่ประมาท สำรวมระวัง อินทรีย์ และมี คุณธรรม การประยุกต์ใช้หลักปัญญาภาวาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีวิธีการ คือ การพัฒนาปัญญา และอธิปัญญา ให้อย่างขึ้นไป เพื่อที่จะได้เข้าใจสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้องตามความเป็นจริงของสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นในโลก

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

จากผลการสังเคราะห์งานวิจัยเรื่อง การใช้พุทธปรัชญาในการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณของ ผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรค และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด โรงพยาบาลเชียงคำ จังหวัดพะเยา ผู้วิจัยได้ รวบรวมเนื้อหาพร้อมทั้งนำผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ สรุปได้เป็นโมเดลที่ เรียกว่า “Buddhist Principles for Health Care” หรือ “BPHC” ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก ได้แก่ Buddhist Principles (หลักพุทธ ปรัชญา) หลักพุทธปรัชญาที่ใช้ ได้แก่ หลักไตรลักษณ์ ช่วยให้ผู้ป่วยยอมรับความไม่เที่ยงของชีวิต และปล่อยวางความ ยึดมั่น หลักอริยสัจ 4 ช่วยเข้าใจ และดับทุกข์ และหลักภาวา 4 เพื่อพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน และ Health Care (การดูแลสุขภาพกาย และจิตใจ) การดูแลสุขภาพกาย และจิตใจ การรับมือกับความเครียด และเหตุการณ์กดดัน เน้น การดูแลสุขภาพกาย ใจอย่างสมดุล การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว จากบุคลากรทางการแพทย์ และการ ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำสมาธิและสวดมนต์ เพื่อเสริมสร้างความสงบทางใจ และความผาสุกทางจิต วิญญาณ การบูรณาการหลักพุทธปรัชญาในการดูแลสุขภาพช่วยให้ผู้ป่วยมะเร็งสามารถเผชิญกับความเจ็บป่วยได้ อย่างมีสติ มีกำลังใจ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งทางร่างกาย และจิตใจ

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

สรุป

การนำหลักพุทธปรัชญามาใช้ในการดูแลผู้ป่วยมะเร็งมีประโยชน์อย่างมาก ทั้งในด้านจิตใจ และจิตวิญญาณ โดยช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ ทำให้ผู้ป่วยมีทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิต การเผชิญกับโรค นอกจากนี้ยังช่วยลดความเครียด ความวิตกกังวล และความรู้สึกโดดเดี่ยว ผู้ป่วยมีความสงบภายในมากขึ้น สามารถยอมรับสภาพความเจ็บป่วยได้อย่างมีสติ เข้าใจความเป็นจริงของชีวิต นอกจากนี้ การใช้หลักพุทธปรัชญายังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ป่วย ครอบครัว และบุคลากรทางการแพทย์ ทำให้เกิดบรรยากาศในการดูแลรักษาที่อบอุ่น เอื้ออาทร ผู้ป่วยมีแรงบันดาลใจในการต่อสู้กับโรค รู้สึกมีคุณค่าในตนเอง มีความหวังในการดำเนินชีวิตต่อไปอย่างมีความหมาย ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยดีขึ้นทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณอย่างสมดุล

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยพบว่า การใช้หลักพุทธปรัชญาในการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับผลกระทบจากโรคและการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด มีประสิทธิภาพในการช่วยให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะการลดความเครียด ความวิตกกังวล และการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการดังนี้

1. ควรมีการส่งเสริมการบูรณาการหลักพุทธปรัชญาในการดูแลผู้ป่วยมะเร็ง โดยการจัดอบรมบุคลากรทางการแพทย์ให้มีความรู้และทักษะในการนำหลักพุทธปรัชญาประยุกต์ใช้ในการดูแลผู้ป่วย
2. ควรมีการจัดตั้งโปรแกรมเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณ ในโรงพยาบาลที่ให้บริการผู้ป่วยมะเร็ง โดยเน้นกิจกรรมตามหลักไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 และภาวนา 4 เพื่อช่วยให้ผู้ป่วยปรับตัวและรับมือกับความท้าทายจากโรคได้ดีขึ้น
3. สนับสนุนการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ในการดูแลผู้ป่วยมะเร็ง โดยจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ป่วย ครอบครัว และบุคลากรทางการแพทย์
4. ควรมีการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากร เพื่อสนับสนุนการวิจัยและพัฒนารูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งด้วยหลักพุทธปรัชญาให้ครอบคลุมมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบว่า การใช้หลักพุทธปรัชญาในการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งสามารถช่วยบรรเทาอาการข้างเคียงจากยาเคมีบำบัด และส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มผู้ป่วยมะเร็งในโรงพยาบาลอื่นๆ หรือผู้ป่วยโรคเรื้อรังอื่นๆ ที่ต้องการการดูแลด้านจิตวิญญาณ โดยควรให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ป่วย ครอบครัว และชุมชนในการออกแบบและดำเนินกิจกรรม สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำวิจัยประเด็น ดังนี้

1. ควรทำวิจัยประเด็นเกี่ยวกับประสิทธิผลของรูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งด้วยหลักพุทธปรัชญาในระยะยาว เพื่อศึกษาว่าการปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาสามารถส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยในระยะยาวได้อย่างไร
2. การขยายผลการวิจัยไปสู่กลุ่มผู้ป่วยโรคเรื้อรังอื่นๆ เช่น ผู้ป่วยโรคไตวายเรื้อรัง หรือผู้ป่วยโรคหัวใจ เพื่อศึกษาความเหมาะสมและประสิทธิผลของหลักพุทธปรัชญาในกลุ่มผู้ป่วยเหล่านี้
3. การศึกษาบทบาทของครอบครัวและชุมชน ในการเสริมสร้างความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็ง เพื่อสร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมที่เข้มแข็ง

เอกสารอ้างอิง

- ปรารธนา กันทอน และเกษร สำเภาทอง. (2564). ประสิทธิผลของโปรแกรมส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับยาเคมีบำบัดของผู้ดูแล. *วารสารพยาบาล*, 23(2), 14-29. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/vnj/article/view/252697>
- พระปลัดธัญวัฒน์ อโศก (รักษัเพ็ชร). (2563). การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของชุมชนบ้านบ่อเกตุ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา. *วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 7(2), 35-46. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/view/241031>
- เพชรารณณ์ ประสารฉํ้า. (2564). การพัฒนารูปแบบการดูแลผู้ป่วยมะเร็งด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์ในโรงพยาบาลขอนแก่น. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 8(4), 228-241. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jg-mcukk/article/view/251386>
- โรส ภัคดีโต. (2562). การพยาบาลผู้ป่วยเด็กโรคมะเร็งที่ได้รับการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด: กรณีศึกษา. *วารสารพยาบาลสภากาชาดไทย*, 12(2), 1-15. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/trcnj/article/view/239922>
- ศรีรัตนกีนาวงศ์ และปัญญณิน เชื้อมเพ็ชร. (2559). ความผาสุกด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยเรื้อรังระยะสุดท้าย. *เชียงรายเวชสาร*, 8(1), 131-137. https://www.crhospital.org/cmj/article/FULL_20170802113726.pdf
- สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2562). *สถิติสาธารณสุข พ.ศ. 2561*. กองยุทธศาสตร์และแผนงานสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยา. (2565). *สถานการณ์แนวโน้มอัตราการป่วยโรคมะเร็ง จังหวัดพะเยา ปี พ.ศ. 2561-2565*. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยา.
- สุณี เวชประสิทธิ์ และพระสุทธิสารเมธี. (2564). การดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์. *วารสารปัญญา*, 28(2), 1-14. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/panya-thjo/article/view/250079>
- อนงนาฏ เรืองคำ และพัชรภรณ์ ทองวัชร. (2554). *สภาวะทางด้านจิตใจและอารมณ์ของผู้ป่วยมะเร็ง*. ศูนย์องค์รวมเพื่อการศึกษาและบำบัดโรคมะเร็ง. <https://hocc.medicine.psu.ac.th/files/knowledge/8august2011.pdf>
- Dupuy, H. J. (1996). The General Well-being Schedule. In I. McDowell & C. Newell (Eds.), *Measuring health: a guide to rating scales and questionnaire* (2 nd ed). Oxford University Press.
- Graney, M. J. (1975). Happiness and social participation in aging. *Journal of Gerontology*, 30(6), 701-706. <https://doi.org/10.1093/geronj/30.6.701>
- Newton S., Hickey M., & Brant, J. M. (2017). *Mosby's oncology nursing advisor: a comprehensive guide to clinical practice* (2nd ed.). Elsevier.